

El llenguatge

27.06.80

Les manades

Podem parlar d'una manada d'espigues, d'una manada d'herba, d'una manada de flors, de roselles, de ginesta... però no d'una manada d'elefants o d'una manada de cavalls, perquè ¿quants elefants, quants cavalls es poden agafar amb una mà?

El fet és que en castellà la paraula «manada» té dos sentits diferents o, dit amb més exactitud, existeixen dues paraules diferents, sense cap relació l'una amb l'altra, però amb una mateixa forma, amb una forma coincident, «manada» (talment com en català tenen una forma coincident, per exemple, els mots que signifiquen «contrari de vell», «cinc més quatre» i «fruit de la noguera»: nou. Una d'aquestes paraules del castellà, derivada de «mano», té la seva corresponent en català, i per això hem dit que podem parlar d'una manada d'espigues o de roselles, però l'altra, la que significa «conjunt d'animals d'una mateixa espècie que es crien o van junts», és un nom que no té cap correspondència en la nostra llengua i si algun cop s'hi usa és només com a castellanisme, per part d'algu mal informat. En lloc de «manada», doncs, cal recórrer a la nostra forma tan tradicional ramat o bé al seu femení morfològic ramada, amb qualsevol de les quals tant podem designar un conjunt de caps de bestiar que un mateix pastor condueix a pasturar com un d'animals salvatges de la mateixa espècie que van plegats: elefants, lleons, llops, bisons, etc.

Tornant a la primera manada, la legítima, cal notar que, de fet, és també el femení morfològic de manat —com ramada de ramat— i que totes dues formes, així com manoll, un altre derivat de mà es poden usar amb el mateix valor. Aquests mots vénen a ésser com mesures primitives de capacitat (cal recordar que moltes de les mides i mesures anteriors al sistema mètric tenen un origen semblant, és a dir, es basen en les parts del cos humà i en les seves possibilitats pràctiques: pam, mà, dit, polzada, peu, passa...), anàlegs a grapat, que designa la quantitat d'una cosa que es pot agafar amb la mà closa —avellanes, ametlles, mor. —es, etc.— almosta, que designa la que cap en la conca de les dues mans juntes, i braçat o braçada, que indica la quantitat de llenya, herba, flors, blat segat, etc., que es pot agafar amb els braços.

Albert Jané